

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 17 września 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Jurysdykcja w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych – Rozporządzenie (WE) nr 4/2009 – Artykuł 3 lit. b) – Sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela alimentacyjnego – Powództwo regresowe wniesione przez instytucję publiczną, która wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego

W sprawie C-540/19

mającej za przedmiot wnioszek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) postanowieniem z dnia 5 czerwca 2019 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 16 lipca 2019 r., w postępowaniu:

WV

przeciwko

Landkreis Harburg,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal, prezes izby, K. Lenaerts, prezes Trybunału, pełniący obowiązki sędziego trzeciej izby, L.S. Rossi (sprawozdawczyni), F. Biltgen i N. Wahl, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Campos Sánchez-Bordona,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu niemieckiego – J. Möller, M. Hellmann, U. Bartl, i E. Lankenau, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – L. Aguilera Ruiz, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej – M. Wilderspin i M. Heller, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 18 czerwca 2020 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: niemiecki.

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych (Dz.U. 2009, L 7, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy WV, zamieszkałym w Wiedniu (Austria), a Landkreis Harburg (powiatem ziemskim Harburg, Niemcy) (zwanym dalej „instytucją powodową”) w przedmiocie zapłaty wierzytelności alimentacyjnej na rzecz matki WV, zamieszkałej w Niemczech, w której prawa instytucja ta wstąpiła z mocy ustawy.

Ramy prawne

Prawo Unii

Konwencja brukselska

- 3 Artykuł 2 akapit pierwszy Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1972, L 299, s. 32), zmienionej na mocy kolejnych konwencji dotyczących przystąpienia do niej nowych państw członkowskich (zwanej dalej „konwencją brukselską”), stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszej konwencji osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium umawiającego się państwa mogą być, niezależnie od swojego obywatelstwa, pozywane przed sądy tego państwa [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej konwencji poniżej]”.

- 4 Artykuł 5 pkt 2 konwencji brukselskiej przewiduje:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium jednego z umawiających się państw, może być pozwana w innym umawiającym się państwie:

[...]

- 2) w sprawach alimentacyjnych – przed sąd miejsca, w którym uprawniony do alimentów ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu”.

Protokół haski

- 5 Protokół haski z dnia 23 listopada 2007 r. o prawie właściwym dla zobowiązań alimentacyjnych (zwany dalej „protokołem haskim”) został zatwierdzony w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2009/941/WE z dnia 30 listopada 2009 r. (Dz.U. 2009, L 331, s. 17).

- 6 Artykuł 3 tego protokołu, zatytułowany „Ogólna właściwość prawa”, stanowi:

„1. Zobowiązania alimentacyjne podlegają prawu państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu, chyba że niniejszy protokół stanowi inaczej.

2. W przypadku zmiany miejsca zwykłego pobytu wierzyciela stosuje się prawo państwa, w którym wierzyciel ma nowe miejsce zwykłego pobytu, od momentu, w którym nastąpiła ta zmiana”.

- 7 Artykuł 10 protokołu haskiego przewiduje, że uprawnienie instytucji publicznej do dochodzenia zwrotu świadczeń wypłaconych wierzycielowi zamiast świadczeń alimentacyjnych podlega prawu, któremu podlega ta instytucja.

Rozporządzenie nr 4/2009

- 8 Motywy 8–11, 14, 15, 44 i 45 rozporządzenia nr 4/2009 brzmią następująco:
- „(8) W ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego Wspólnota [Europejska] i jej państwa członkowskie wzięły udział w negocjacjach, które zakończyły się 23 listopada 2007 r. przyjęciem [...] [protokołu haskiego]. [Instrument ten] powin[ien] być brany pod uwagę w odniesieniu do niniejszego rozporządzenia.
- (9) Należy umożliwić wierzycielowi alimentacyjnemu łatwe uzyskanie w danym państwie członkowskim orzeczenia, które automatycznie będzie wykonalne w innym państwie członkowskim bez dokonywania żadnych dodatkowych formalności.
- (10) By osiągnąć ten cel, korzystne byłoby stworzenie jednego instrumentu wspólnotowego w obszarze zobowiązań alimentacyjnych łączącego przepisy dotyczące sporów o jurysdykcję, kolizji norm, uznawania i wykonalności orzeczeń, wykonywania orzeczeń, pomocy prawnej oraz współpracy między organami centralnymi.
- (11) Zakres stosowania niniejszego rozporządzenia powinien obejmować wszystkie zobowiązania alimentacyjne wynikające ze stosunków rodzinnych, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa, tak aby zapewnić równe traktowanie wszystkich wierzycieli alimentacyjnych. Do celów niniejszego rozporządzenia pojęcie »zobowiązania alimentacyjnego« powinno być interpretowane w sposób niezależny.
- [...]
- (14) Należy przewidzieć w niniejszym rozporządzeniu, że termin »wierzyciel« obejmuje, na użytek wniosku o uznanie i o wykonanie orzeczenia w zakresie zobowiązań alimentacyjnych, instytucje publiczne, które mają prawo działać w zastępstwie i w imieniu osoby, której należą się alimenty, lub występować o zwrot świadczeń wypłaconych wierzycielowi z tytułu zobowiązań alimentacyjnych. Instytucja publiczna działająca w takim charakterze powinna być uprawniona do tych samych świadczeń i takiego samego zakresu pomocy prawnej co wierzyciel.
- (15) By zabezpieczyć interesy wierzycieli alimentacyjnych i ułatwić skuteczne zarządzanie wymiarem sprawiedliwości w Unii Europejskiej, należy dostosować przepisy dotyczące jurysdykcji zawarte w rozporządzeniu [Rady] (WE) nr 44/2001 [z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1)]. Fakt, że pozwany ma zwykle miejsce pobytu w państwie trzecim, nie powinien z założenia wyłączać stosowania przepisów wspólnotowych dotyczących jurysdykcji i nie powinno się już przewidywać żadnego odesłania do przepisów dotyczących jurysdykcji zawartych w prawie krajowym. Niniejsze rozporządzenie powinno zatem określać przypadki, gdy sąd państwa członkowskiego może wykonywać jurysdykcję dodatkową.
- [...]
- (44) Niniejsze rozporządzenie zmienia rozporządzenie [nr 44/2001], zastępując jego przepisy mające zastosowanie do zobowiązań alimentacyjnych. Z zastrzeżeniem przepisów przejściowych niniejszego rozporządzenia państwa członkowskie powinny stosować w zakresie zobowiązań

alimentacyjnych przepisy niniejszego rozporządzenia w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz w sprawie pomocy prawnej zamiast przepisów rozporządzenia [nr 44/2001] od dnia rozpoczęcia stosowania niniejszego rozporządzenia.

(45) W związku z tym, że celów niniejszego rozporządzenia, mianowicie ustanowienia zestawu środków pozwalających na odzyskiwanie należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych w sytuacjach transgranicznych i ułatwienia w ten sposób swobodnego przepływu osób w Unii Europejskiej, nie da się w sposób wystarczający osiągnąć na poziomie państw członkowskich, natomiast z uwagi na skalę i skutki niniejszego rozporządzenia, możliwe jest ich lepsze osiągnięcie na poziomie wspólnotowym, Wspólnota może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości, określoną w art. 5 traktatu [...].

9 Artykuł 1 ust. 1 rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje:

„Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie do zobowiązań alimentacyjnych wynikających ze stosunku rodzinnego, pokrewieństwa, małżeństwa lub powinowactwa”.

10 Artykuł 2 tego rozporządzenia stanowi:

„1. Na użytek niniejszego rozporządzenia:

1) »orzeczenie« oznacza orzeczenie wydane w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiego orzeczenia, takie jak wyrok, nakaz, postanowienie czy nakaz egzekucyjny, jak również orzeczenie dotyczące określenia kosztów wydane przez urzędnika sądowego. Na użytek rozdziałów VII i VIII termin »orzeczenie« oznacza także orzeczenie w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych wydane w państwie trzecim;

[...]

10) »wierzyciel« oznacza każdą osobę fizyczną, której należne są świadczenia alimentacyjne lub która występuje z roszczeniem o świadczenia alimentacyjne;

[...]”.

11 Artykuł 3 rozporządzenia nr 4/2009 brzmi następująco:

„Sądami, które mają jurysdykcję do rozpoznania spraw dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w państwach członkowskich, są:

a) sąd zwykłego miejsca pobytu pozwanego; lub

b) sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela; lub

c) sąd, który zgodnie z prawem sądu ma jurysdykcję do prowadzenia postępowania dotyczącego statusu osoby, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron; lub

d) sąd, który zgodnie z prawem sądu jest właściwy do prowadzenia postępowania dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy sprawa dotycząca zobowiązań alimentacyjnych jest związana z tym postępowaniem, chyba że jurysdykcja ta wynika tylko z obywatelstwa jednej ze stron”.

12 Artykuł 15 tego rozporządzenia, zatytułowany „Określenie prawa właściwego”, stanowi:

„Prawo właściwe w sprawach zobowiązań alimentacyjnych jest określone zgodnie z [protokołem haskim] w państwach członkowskich, dla których protokół ten jest wiążący”.

13 Artykuł 64 tego rozporządzenia, zatytułowany „Instytucje publiczne jako wnioskodawcy”, stanowi:

„1. Do celów występowania z wnioskiem o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń lub o wykonanie orzeczeń termin »wierzyciel« obejmuje instytucję publiczną działającą w imieniu osoby fizycznej, której należne są świadczenia alimentacyjne, lub instytucję, której przysługuje zwrot należności z tytułu świadczeń wypłaconych zamiast świadczeń alimentacyjnych.

2. Uprawnienie instytucji publicznej do działania w imieniu osoby fizycznej, której należne są świadczenia alimentacyjne, lub do wystąpienia o zwrot należności z tytułu świadczeń wypłaconych wierzycielowi zamiast świadczeń alimentacyjnych, określa prawo, któremu podlega działanie tej instytucji.

3. Instytucja publiczna może wystąpić o uznanie i stwierdzenie wykonalności lub domagać się wykonania:

- a) orzeczenia wydanego przeciwko dłużnikowi na wniosek instytucji publicznej dochodzącej zwrotu świadczeń udzielonych zamiast świadczeń alimentacyjnych;
- b) orzeczenia wydanego wobec wierzyciela i dłużnika, w zakresie dotyczącym świadczeń spełnionych na rzecz wierzyciela zamiast świadczeń alimentacyjnych.

4. Instytucja publiczna występująca o uznanie i stwierdzenie wykonalności lub domagająca się wykonania orzeczenia dostarcza na wniosek dokumenty konieczne do ustalenia uprawnienia przysługującego jej na mocy ust. 2 oraz dokumenty konieczne do stwierdzenia, że świadczenia zostały wypłacone na rzecz wierzyciela”.

Prawo niemieckie

14 Paragraf 1601 Bürgerliches Gesetzbuch (kodeksu cywilnego), zatytułowany „Obowiązani do świadczeń alimentacyjnych”, stanowi:

„Krewni w linii prostej są zobowiązani do dostarczania sobie środków utrzymania”.

15 Paragraf 94 ust. 1 zdanie pierwsze Sozialgesetzbuch XII (dwunastej księgi kodeksu socjalnego, zwanej dalej „SGB XII”), zatytułowany „Przejście roszczeń wobec osoby zobowiązanej na podstawie prawa cywilnego do obowiązku alimentacyjnego”, stanowi:

„Jeżeli osobie uprawnionej do świadczeń w okresie, za który wypłaca się świadczenia, w świetle prawa cywilnego przysługuje roszczenie z tytułu zobowiązań alimentacyjnych, to przechodzi ono, do wysokości wypłaconych świadczeń, na instytucję właściwą w zakresie pomocy społecznej wraz z ustanowionym w przepisach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych prawem do informacji”.

16 Zgodnie z § 94 ust. 5 zdanie trzecie SGB XII prawa przeniesione na podstawie § 94 ust. 1 zdanie pierwsze SGB XII powinny być wykonywane przed sądami cywilnymi.

Postępowanie główne i pytanie prejudycjalne

- 17 Matka WV, która przebywa w placówce opiekuńczej dla osób w podeszłym wieku w Kolonii (Niemcy), jako wstępny w linii prostej na mocy § 1601 kodeksu cywilnego jest uprawniona do świadczenia alimentacyjnego, do którego wypłaty jest zobowiązany WV, zamieszkały w Wiedniu (Austria). Matka WV otrzymuje jednak regularnie od instytucji powodowej pomoc społeczną na podstawie SGB XII. Instytucja ta podnosi, że zgodnie z § 94 ust. 1 zdanie pierwsze SGB XII wstąpiła ona w prawa beneficjenta pomocy społecznej wobec WV w odniesieniu do świadczeń alimentacyjnych, które począwszy od kwietnia 2017 r. pokrywała na rzecz matki WV.
- 18 Amtsgericht Köln (sąd rejonowy w Kolonii, Niemcy), rozpatrujący powództwo regresowe wniesione w sprawie alimentów przeciwko WV przez instytucję powodową, uznał w pierwszej instancji, że sądy niemieckie nie mają międzynarodowej jurysdykcji do rozpoznania tego powództwa. Zdaniem tego sądu na jurysdykcję opartą na art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009 może powołać się wyłącznie osoba fizyczna, której należne są alimenty.
- 19 W postępowaniu zażaleniowym Oberlandesgericht Köln (wyższy sąd krajowy w Kolonii, Niemcy) uchylił orzeczenie sądu pierwszej instancji. Sąd ten uznał, że przysługujące wierzycielowi alimentacyjnemu prawo wyboru przewidziane w art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009 może również zostać wykonane przez instytucję powodową jako cesjonariusza roszczeń alimentacyjnych.
- 20 Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy), rozpatrujący skargę rewizyjną wniesioną przez WV od orzeczenia Oberlandesgericht Köln (wyższego sądu krajowego w Kolonii), zastanawia się, czy instytucja publiczna, która wypłacała świadczenia z zakresu pomocy społecznej, może powołać się na jurysdykcję sądu zwykłego miejsca pobytu na podstawie art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, jeżeli wskutek ustawowej subrogacji instytucja ta podnosi wobec dłużnika alimentacyjnego wierzytelność opartą na przepisach krajowego prawa cywilnego regulujących świadczenia alimentacyjne.
- 21 W tym względzie sąd odsyłający wskazuje na wstępie, że wierzytelność, która przeszła na instytucję powodową, spełnia przesłanki zobowiązania alimentacyjnego w rozumieniu rozporządzenia nr 4/2009 i że instytucja ta musi dochodzić takiej wierzytelności w drodze cywilnej.
- 22 Uznając, że powództwo regresowe z zakresu zobowiązań alimentacyjnych wytoczone przez instytucję powodową jest objęte zakresem stosowania rozporządzenia nr 4/2009, sąd odsyłający wskazuje, że o ile w odniesieniu do tego rozporządzenia Trybunał nie wypowiedział się jeszcze w przedmiocie kwestii przedstawionej w pkt 20 niniejszego wyroku, o tyle doktryna niemiecka jest podzielona co do tego, jakiej odpowiedzi należy w tym względzie udzielić. Zdaniem sądu odsyłającego niektórzy autorzy odpowiadają bowiem na to pytanie twierdząco, zwracając uwagę na wymóg skutecznego wykonywania orzeczeń dotyczących zobowiązań alimentacyjnych, w szczególności w celu uniknięcia sytuacji, w której dłużnik alimentacyjny mający miejsce pobytu za granicą mógłby skorzystać z preferencyjnego traktowania wynikającego z działań podejmowanych przez instytucję publiczną. Inni autorzy, przeciwnie, opowiadają się za rozwiązaniem odwrotnym, przyjętym w wyroku z dnia 15 stycznia 2004 r., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21), dotyczącym wykładni art. 5 pkt 2 konwencji brukselskiej, które to rozwiązanie ma ich zdaniem również zastosowanie w kontekście rozporządzenia nr 4/2009, co skutkuje tym, że instytucja publiczna, która w drodze powództwa regresowego dochodzi zaspokojenia wierzytelności alimentacyjnej, nie może skorzystać względem dłużnika alimentacyjnego z możliwości powołania się na jurysdykcję sądów zwykłego miejsca pobytu wspomnianego wierzyciela.
- 23 Sąd odsyłający jest zdania, że w odróżnieniu od stosunku w rodzaju „zasada/wyjątek”, który dominuje w ramach konwencji brukselskiej, zasady jurysdykcyjne przewidziane w art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 są ogólnymi i alternatywnymi zasadami jurysdykcyjnymi, a zatem mają identyczną rangę. Ponadto, chociaż art. 2 ust. 1 pkt 10 rozporządzenia nr 4/2009 określa, że wierzyciel jest osobą fizyczną, wspomniany sąd uważa, że zarówno przepisy tego rozporządzenia dotyczące egzekucji

wierzytelności alimentacyjnych, a w szczególności jego art. 64, jak i cele realizowane przez wspomniane rozporządzenie przemawiają za rozwiązaniem, które zapewnia skuteczność dochodzenia wierzytelności alimentacyjnych, przyznając instytucji publicznej, która z mocy ustawy wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, możliwość powołania się na zasadę jurysdykcyjną przewidzianą w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009.

- 24 Żywiąc wątpliwości dotyczące wykładni, za którą się opowiada, Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy instytucja publiczna, która wypłaciła wierzycielowi alimentacyjnemu świadczenia z zakresu pomocy społecznej zgodnie z przepisami prawa publicznego, może powołać się na jurysdykcję sądu zwykłego miejsca pobytu wierzyciela alimentacyjnego w myśl art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, w sytuacji gdy dochodzi od dłużnika alimentacyjnego w ramach regresu należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych na podstawie cywilnoprawnego roszczenia wierzyciela alimentacyjnego, które przeszło na nią w drodze cesji ustawowej ze względu na przyznanie świadczeń z zakresu pomocy społecznej?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 25 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy instytucja publiczna dochodząca w drodze powództwa regresowego zwrotu kwot wypłaconych tytułem alimentów na rzecz wierzyciela alimentacyjnego, w którego prawa wstąpiła względem dłużnika alimentacyjnego, ma prawo powołać się na jurysdykcję sądu zwykłego miejsca pobytu tego wierzyciela, przewidzianą w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009.
- 26 Na wstępie należy zauważyć, że akta sprawy, którymi dysponuje Trybunał, pozwalają na stwierdzenie, że przepisy rozporządzenia nr 4/2009 znajdują zastosowanie w ramach powództwa regresowego wytoczonego przez instytucję publiczną, takiego jak powództwo rozpatrywane w postępowaniu głównym.
- 27 Jak bowiem zauważają rząd niemiecki i Komisja Europejska, uprawnienie instytucji publicznej, która działa jako powód, ma swoje źródło w obowiązkach alimentacyjnych wynikających ze stosunków rodzinnych i pokrewieństwa, które w sprawie głównej ciąży na WV względem jego matki. Wykonanie tego prawa skutkuje względem dłużnika zobowiązaniami alimentacyjnymi objętymi art. 1 ust. 1 rozporządzenia nr 4/2009.
- 28 Mając na uwadze powyższe, trzeba przypomnieć, że ponieważ uregulowania obejmujące przepisy jurysdykcyjne powinny być przedmiotem wykładni autonomicznej z odniesieniem w szczególności do celów i do systemu danego rozporządzenia, wykładni art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 należy dokonywać z uwzględnieniem jego brzmienia, celów oraz systemu, w którego ramach jest on stosowany (zob. podobnie wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber, C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 24, 25).
- 29 Z brzmienia art. 3 rozporządzenia nr 4/2009, zatytułowanego „Przepisy ogólne”, wynika, że ustanawia on ogólne kryteria przyznania jurysdykcji sądom państw członkowskich orzekającym w sprawach zobowiązań alimentacyjnych. W odróżnieniu od właściwych przepisów konwencji brukselskiej, które Trybunał zbadał w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 15 stycznia 2004 r., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21), wspomniany art. 3 nie zawiera ani ogólnej zasady, takiej jak jurysdykcja sądu miejsca zamieszkania pozwanego, ani reguł stanowiących odstępstwa, które należałoby interpretować w sposób ścisły, takich jak przewidziane w art. 5 pkt 2 tej konwencji, lecz kilka kryteriów o równej randze

i mających charakter alternatywny, o czym świadczy użycie spójnika „lub” po przedstawieniu każdego z nich [zob. podobnie wyrok z dnia 5 września 2019 r., R (Jurysdykcja w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych), C-468/18, EU:C:2019:666, pkt 29].

- 30 Artykuł 3 rozporządzenia nr 4/2009 oferuje w ten sposób wierzycielowi alimentacyjnemu, gdy występuje on jako powód, możliwość wniesienia żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego w oparciu o różne podstawy jurysdykcji, w szczególności bądź do sądu zwykłego miejsca pobytu pozwanego zgodnie z art. 3 lit. a) tego rozporządzenia, bądź do sądu własnego zwykłego miejsca pobytu zgodnie z art. 3 lit. b) wspomnianego rozporządzenia [zob. podobnie wyrok z dnia 5 września 2019 r., R (Jurysdykcja w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej i zobowiązań alimentacyjnych), C-468/18, EU:C:2019:666, pkt 30, 31].
- 31 Ponieważ brzmienie art. 3 rozporządzenia nr 4/2009 nie precyzuje jednak, że to sam wierzyciel alimentacyjny powinien wytoczyć powództwo przed sądy wskazane w lit. a) i b), przepis ten nie zakazuje, z zastrzeżeniem poszanowania celów i systemu tego rozporządzenia, by żądanie dotyczące zobowiązania alimentacyjnego mogło zostać wniesione do jednego z tych sądów przez instytucję publiczną, która z mocy ustawy wstąpiła w prawa wspomnianego wierzyciela.
- 32 Jak zaś podniósł zarówno sąd odsyłający, jak i wszyscy zainteresowani w niniejszej sprawie, ani cele, ani system rozporządzenia nr 4/2009 nie stoją na przeszkodzie temu, aby sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela miał jurysdykcję do rozpoznania żądania dotyczącego zobowiązania alimentacyjnego wniesionego przez taką instytucję publiczną na podstawie art. 3 lit. b) tego rozporządzenia.
- 33 Otóż w pierwszej kolejności uznanie jurysdykcji sądu wskazanego w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009 do rozpoznania tego żądania jest zgodne z celami realizowanymi przez to rozporządzenie, do których zalicza się – jak Trybunał miał już sposobność podkreślić – zarówno bliskość między sądem właściwym a wierzycielem alimentacyjnym, jak i przypomniany w motywie 45 wspomnianego rozporządzenia cel polegający na ułatwieniu w największym możliwym stopniu dochodzenia międzynarodowych należności z tytułu zobowiązań alimentacyjnych [zob. podobnie wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber, C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 26, 28, 40, 41; a także z dnia 4 czerwca 2020 r., FX (Powództwo przeciwegzekucyjne dotyczące wierzytelności alimentacyjnej), C-41/19, EU:C:2020:425, pkt 40, 41].
- 34 W szczególności przyznanie instytucji publicznej, która wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, możliwości wniesienia sprawy do sądu zwykłego miejsca pobytu tego wierzyciela może zapewnić skuteczność dochodzenia międzynarodowych wierzytelności alimentacyjnych, cel ten zostałby natomiast podważony, gdyby taka instytucja publiczna była pozbawiona prawa do powołania się na alternatywne kryteria jurysdykcji przewidziane na rzecz powoda w zakresie zobowiązań alimentacyjnych w art. 3 lit. a) i b) rozporządzenia nr 4/2009, zarówno na obszarze Unii Europejskiej, jak i, w stosowanym przypadku, w razie gdy pozwany ma miejsce pobytu na terytorium państwa trzeciego.
- 35 W tym względzie należy w szczególności zauważyć, podobnie jak uczynił to rzecznik generalny w pkt 38 i 40 opinii, że skoro art. 3 lit. a) rozporządzenia nr 4/2009 nie uzależnia stosowania zawartych w nim zasad jurysdykcji międzynarodowej od warunku, by pozwany miał miejsce zamieszkania w państwie członkowskim, niezezwolenie instytucji publicznej, która wstąpiła w prawa wierzyciela, na wniesienie sprawy do sądu zwykłego miejsca pobytu wierzyciela, gdy dłużnik alimentacyjny ma miejsce zamieszkania w państwie trzecim, prowadziłoby, z dużą dozą prawdopodobieństwa, do konieczności wytoczenia powództwa przez tę instytucję publiczną poza Unią. Ta sytuacja, jak również wynikające z niej trudności prawne i praktyczne, takie jak te, na które zwrócił uwagę rzecznik generalny w pkt 42 opinii, mogłyby zagrozić skutecznemu odzyskiwaniu wierzytelności alimentacyjnych.

- 36 Ponadto uznanie, że instytucja publiczna, która wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, może skutecznie wnieść sprawę do sądu wskazanego w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, w żaden sposób nie zmienia również realizowanego przez to rozporządzenie celu, jakim jest należyte sprawowanie wymiaru sprawiedliwości.
- 37 W tym względzie, jak Trybunał już orzekł, cel ten należy rozumieć nie tylko z punktu widzenia optymalizacji organizacji sądownictwa, lecz także w odniesieniu do interesu stron – bez względu na to, czy występują w charakterze powoda, czy w charakterze pozwanego w powództwie sądowym – polegającego w szczególności na ułatwieniu im dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a także zapewnieniu przewidywalności przepisów jurysdykcyjnych [zob. wyroki: z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber, C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2461, pkt 29; a także z dnia 4 czerwca 2020 r., FX (Powództwo przeciwegzekucyjne dotyczące wierzytelności alimentacyjnej), C-41/19, EU:C:2020:425, pkt 40].
- 38 Przeniesienie praw wierzyciela alimentacyjnego na rzecz takiej instytucji publicznej nie ma zaś wpływu ani na interesy dłużnika alimentacyjnego, ani na przewidywalność mających zastosowanie przepisów jurysdykcyjnych, ponieważ dłużnik ten powinien w istocie oczekiwać w każdym razie, że zostanie pozwany albo przed sąd swojego zwykłego miejsca pobytu, albo przed sąd zwykłego miejsca pobytu wierzyciela.
- 39 W drugiej kolejności okoliczność, że instytucja publiczna, która z mocy ustawy wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, jest uprawniona do wniesienia sprawy do sądu zwykłego miejsca pobytu tego wierzyciela, jest również spójna z systemem rozporządzenia nr 4/2009 oraz z jego systematyką, odzwierciedlonymi w szczególności w jego motywie 14.
- 40 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 64 rozporządzenia nr 4/2009 przewiduje działanie w charakterze wnioskodawcy właśnie instytucji publicznej działającej w imieniu osoby fizycznej, której należne są świadczenia alimentacyjne, lub instytucji, której przysługuje zwrot należności z tytułu świadczeń wypłaconych zamiast świadczeń alimentacyjnych. I tak, zgodnie z art. 64 ust. 1 rozporządzenia nr 4/2009 taka instytucja jest objęta definicją terminu „wierzyciel” do celów występowania z wnioskiem o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń lub o wykonanie orzeczeń, przy czym termin ten na mocy art. 2 ust. 1 pkt 10 wspomnianego rozporządzenia oznacza co do zasady wyłącznie osobę fizyczną, której należne są świadczenia alimentacyjne lub która występuje z roszczeniem o świadczenia alimentacyjne. Ponadto i przede wszystkim art. 64 ust. 3 lit. a) tegoż rozporządzenia uściśla, że ten organ publiczny ma prawo wystąpić o uznanie i stwierdzenie wykonalności lub domagać się wykonania orzeczenia dotyczącego dłużnika, które wydano na wniosek instytucji publicznej występującej o wypłacenie należności z tytułu świadczeń przyznanych zamiast świadczeń alimentacyjnych.
- 41 Przepis ten wymaga, by taka instytucja publiczna miała uprzednio możliwość zwrócenia się do sądu wskazanego zgodnie z art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, tak aby mógł on wydać orzeczenie w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 wspomnianego rozporządzenia.
- 42 Z całości wyżej przytoczonych przepisów wynika, że o ile instytucja publiczna, która z mocy ustawy wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, nie może sama powoływać się na status „wierzyciela” w celu stwierdzenia istnienia zobowiązania alimentacyjnego, o tyle musi ona jednak mieć możliwość zwrócenia się w tym celu do sądu właściwego dla zwykłego miejsca pobytu wierzyciela alimentacyjnego na mocy art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009. Po wydaniu przez ten sąd orzeczenia w państwie pochodzenia taka instytucja publiczna będzie miała prawo do uzyskania statusu wierzyciela do celów, w stosownym przypadku, występowania z wnioskiem o uznanie, stwierdzenie wykonalności lub wykonanie tego orzeczenia w państwie wezwanym na podstawie przepisów art. 64 wspomnianego rozporządzenia.

- 43 Wreszcie uznanie, że instytucja publiczna, która wstąpiła w prawa wierzyciela alimentacyjnego, ma możliwość powołania się na jurysdykcję przewidzianą w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009, jest również spójne z protokołem haskim, do którego odniesiono się w art. 15 tego rozporządzenia w nawiązaniu do określenia prawa właściwego w sprawach zobowiązań alimentacyjnych. Skoro bowiem, po pierwsze, art. 3 ust. 1 tego protokołu przewiduje, że co do zasady zobowiązania alimentacyjne podlegają prawu państwa, w którym wierzyciel ma miejsce zwykłego pobytu, a po drugie, przepis art. 10 tego protokołu, który został powtórzony w art. 64 ust. 2 tego rozporządzenia, stanowi, że uprawnienie instytucji publicznej do uzyskania zwrotu świadczeń wypłaconych wierzycielowi zamiast świadczeń alimentacyjnych podlega prawu, któremu podlega wspomniana instytucja, taka możliwość pozwala zapewnić w znacznej większości przypadków – czyli tych, w których siedziba instytucji publicznej i zwykłe miejsce pobytu wierzyciela znajdują się w tym samym państwie członkowskim – paralelizm między zasadami określenia sądu właściwego i zasadami określania właściwego prawa materialnego, sprzyjający rozstrzygnięciu spraw z zakresu zobowiązań alimentacyjnych.
- 44 W świetle całości powyższych rozważań na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że instytucja publiczna dochodząca w drodze powództwa regresowego zwrotu kwot wypłaconych tytułem alimentów na rzecz wierzyciela alimentacyjnego, w którego prawa wstąpiła względem dłużnika alimentacyjnego, ma prawo powołać się na jurysdykcję sądu zwykłego miejsca pobytu tego wierzyciela, przewidzianą w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009.

W przedmiocie kosztów

- 45 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Instytucja publiczna dochodząca w drodze powództwa regresowego zwrotu kwot wypłaconych tytułem alimentów na rzecz wierzyciela alimentacyjnego, w którego prawa wstąpiła względem dłużnika alimentacyjnego, ma prawo powołać się na jurysdykcję sądu zwykłego miejsca pobytu tego wierzyciela, przewidzianą w art. 3 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych.

Podpisy